

Natka Badurina
Sveučilište u Udinama, Italija
Odjel za strane jezike i književnosti

Slasne mrvice s istraživačkog stola

Korice od kamfora / Renata Jambrešić Kirin. – Zagreb: Meandarmedia, 2015. – 143 str.; 20 cm. – ISBN 978–953–334–090–6

Renata Jambrešić Kirin je antropologinja i feministička teoretičarka književnosti koja se u svom teorijskom radu bavi prije svega pitanjima pamćenja i traume na području bivše Jugoslavije, uključivši se još od ranih devedesetih, na početku svoje karijere, u inovativan rad Instituta za etnologiju i folkloristiku u Zagrebu na prikupljanju i analizi oblika svjedočenja i pamćenja ratnih iskustava. Bio je to rad koji je posve istupao iz tadašnjih okvira domaće znanosti svojim dosluhom s najnovijim trendovima proučavanja autobiografskog diskursa, njegovih retoričkih obrazaca, rodne, povijesne i političke uvjetovanosti, i teškoća kazivanja o traumi. Svoj interes za aporije roda i naroda protegnula je zatim na tranzicijske fenomene, na analizu preispisivanja povijesti Drugog svjetskog rata u novim državnacionacionalnim okolnostima, na revizije službenog sjećanja na partizanke, na svjedočenja kažnjenica s Golog otoka. Bavila se društvenim fenomenima koji okružuju suvremenu književnost i suvremenu umjetnost; egzilnom ženskom književnošću (Slavenka Drakulić, Dubravka Ugrešić) koja je političkim i medijskim oruđem prognana iz nacionalnog kanona, te ulogom angažiranih suvremenih umjetnica u javnoj raspravi oko nacionalnih tranzicijskih dvojbi između lokalnog i evropskog, tradicionalnog i modernog, domaćeg (kravljeg sira, na primjer) i stranog (tj. evropskih normi za njegovu proizvodnju i prodaju). Teorijski tekstovi Renate Jambrešić Kirin objavljuvani su u publikacijama čitave regije (od srpskih časopisa objavljujivala je u *ProFemini* i *Reči*), uglavnom u onim znanstvenim i feminističkim glasilima koja nastoje u javni diskurs unijeti poglede koji će nas pomaknuti od patrijarhalnog, militarističkog, pozitivističkog i kategoričkog tretmana znanja.

Ove je godine Renata Jambrešić Kirin izdala knjigu eseja pod naslovom *Korice od kamfora*, koja zadržava neke od njezinih znanstvenih interesa (za žensku i proturatnu povijest, za antropološka pitanja tranzicijske svakodnevice), ali o njima prvi put progovara književnim,

autobiografskim, ironijskim i fantastičnim stilom koji je očito ostajao potisnut dok je pisala znanstvene radove. Pored toga, kratke proze u knjizi su popraćene arhivskim, dokumentarnim i umjetničkim fotografijama čiji kontrapunktni odnos s tekstovima podsjeća na W. Sebalda, a knjigu smješta blizu novih vizualno-tekstualnih žanrova na granici znanstvenog i umjetničkog, s kojima dijeli i osobni nastup, društvenu odgovornost i angažman.

Proze su složene u sedam tematskih cjelina, no teme se dakako križaju i prelijevaju i preko njihovih rubova: od obilježavanja obljetnice prvog svjetskog rata do uloge medija u haškim procesima; od neobičnih portreta javno aktivnih žena iz prošlosti do refleksija o današnjim radnicama, njihovim pričama i svakodnevicu u doba prekarnosti. Povodi za zapise dolaze iz knjiga i iz života, iz doma i iz svijeta; nekad asocijaciju budi podatak pročitani u historiografskoj raspravi, a nekad slučajni razgovor s istarskim drvodjelcem. Glavna je pripovjedačka metoda, mogli bismo reći, suprotstavljanje velikog i malog s ciljem detronizacije i demitizacije svega što nas u svjetskoj povijesti zastrašuje veličinom, muškošću, autoritetom i ratobornošću. Velikoj povijesti prvog svjetskog rata suprotstavlja se, na primjer, dokumentirana povijest malih biljaka koje su njemački vojnici uzgajali u rovovima. Arhivsko iskapanje na rubovima velike povijesti zatim se asocijativno veže za naše vrijeme, u kojem evropska nekropolitika ne zna proraditi (ni kaznenopravno, ni memorijalno, ni simbolički) vlastitu prošlost, pri čemu joj feministički glas – u knjizi popraćen čudesnim fotografijama zaboravljene hrvatske slikarice koja se u Beču 1914. s prijateljicama igrala vojnika – ne dopušta da se uljuljka u samoproizvedenu sliku ostvarenog sna.

Što se ženske povijesti tiče, ova knjiga upozorava na golemi posao koji nas još čeka na obnavljanju pamćenja na mnoštvo javno aktivnih žena, kao i uopće ženske strane povijesti. Neke od njih knjiga izvlači iz potpunog zaborava, kao Anu Šilović, suprugu komunističkog novinara Otokara Keršovanija stradalog u NDH, ilegalnu aktivistkinju koja je napustila balerinsku karijeru da bi se uključila u partijski rad, te na kraju završila u Staljinovim čistkama. Podsjećanje na aktivistički, sufražetski, mirovni i antifašistički rad žena koje je službena povijest potisnula na marginu, osvještava nas o tome kako povijest koja nam se nameće kao istinita pripovijest o prošlosti, o ženama govori isključivo u patrijarhalnim narativnim obrascima koji u suvremenoj popularnoj kulturi dobivaju upravo groteskne oblike. Najbolji je primjer za to lik koji glumi Cate Blanchet u *Odredu za baštinu* Georgea Clooneya; povijesni lik prema kojem je tako nezgrapno skrojena ova karikatura bila je Rose Valland, ni koketna ni lakomislana, već puna vrlina koje je naknadna povijest proglasila muškima, te joj stoga zapriječila ulaz u društveno pamćenje. Uopće, ono što je i sam ljevičarski pokret tražio od svojih „apsolutnih drugarica“ (kako su ruski socijaldemokrati nazivali svoju članicu Elenu Stasovu) bilo je daleko ispod onog što su one bile spremne pružiti – ali je zato vrlo blizu onome što od njih danas traži briselska administracija.

Eseji posvećeni povijesnim ličnostima, kao i teorijskim ili znanstvenim autoritetima, miješaju dokumentirano i hipotetično, privatno i javno, dostojanstveno i smiješno, te tako kroz zaigranost što podsjeća na *Flaubertovu papigu* dovode u pitanje našu mogućnost da poznamo, te brane naše pravo da konstruiramo, osobe koje nas nadahnjuju. Stvaraju se neke vrste odabranih prijateljstava na osnovu neobičnih srodnosti; između Freuda i Ivane Brlić Mažuranić, na primjer, ili između Frica i Mandarina, alias Krleže i Andrića, za koje se sa žaljenjem konstatira kako je njihova različitost izazivala vječno rivalstvo u kulturi „u kojoj nema mjesta za dva jednako važna klasika“. U borhesovske konstrukcije poluvjerojatnih događaja i začudnih relacija među ljudima i knjigama redovito međutim, kao proparano nebo u Pirandellovu teatru ili kao prodor realnog u simboličko, provaljuje svijest o najgorim stranicama prošlosti, i o nehumanosti sadašnjosti. Tako se, na primjer, događa s ekološki proizvedenim medom nastalim na pašnjacima neobične biljke čivitnjače, koja međutim raste oko Jasenovca; događa se to kad se naknadno, na fotografijama s turističkog obilaska Vrtova Waltera Benjamina u Barceloni, pogled sretne s izgladnjelim migrantom, ili kad se iza zabavne Amazonove ikone prepozna licemjerni neoliberalni odnos prema dehumanizirajućem izrabljivanju radnika.

Premda se može na trenutke učiniti kao profinjena intelektualna igrarija za odabrane čitatelje/ice, plod dokonog znanstveničkog poigravanja mrvicama s istraživačkog stola, ova je knjiga zapravo, brehtovski rečeno, oružje koje valja uzeti u ruke. Namijenjena je, naime, za vanjsku upotrebu: za to da njezin pomaknuti pogled na povijest i sadašnjost malih, zaboravljenih i potlačenih iskoristimo u redefiniranju naših vlastitih istraživačkih pitanja i putokaza za intelektualno i društveno djelovanje.